

*KULTTUURISTA HYVINVOINTIA!
Kirjastokortillako pitempi elämä?
Turun kaupunginkirjasto 1.11.2016*

*LISÄÄKÖ KULTTUURI HYVINVOINTIA?
Pia Strandman, TaT, FM
piastr@hotmail.com*

Kirjastot

Merkittävin ja käytetyin kaikki kunnat kattava tiedon ja kulttuurin maksuton peruspalvelu.

- kirjaston aktiiviasiakkaiden kokemat kirjaston hyödyt merkittäviä (kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely 2013)
- 88 % vastaajista kokee kirjaston parantaneen elämänlaatuaan

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti. 2015

Kulttuurista hyvinvointia – mistä puhumme?

*Taidekokemus
ja kokemuksen henkilökohtaisuus*

Vaikuttavuus

Tulevaisuus – paradigman muutos?

Kulttuuri

<https://www.utu.fi/fi/yksikot/hum/yksikot/kulttuurihistoria/oppiaine/Sivut/home.aspx>

”Kulttuuri ei ole vain tapoja tai kulttuurituotteita: se on syvällisempi merkityksiä jatkuvasti luova maailma.”

Kulttuuri on toiminnan tulosta ja toimintatapa sekä vastaus ympäristön haasteisiin

“... *kulttuuria* ei enää nähdä yhteiskunnan sektorina, tieteenä, taiteena ja uskontona, vaan laajempänä maailmassa olemisen, ymmärtämisen ja elämisen tapana.”

Hannu Salmi, <http://www.hum.utu.fi/>, 2007

Hyvinvointi

- Maslowin tarvehierarkia: itsensä toteuttaminen, sosiaalinen arvostus, rakkaus ja yhteenkuuluvuus
- elintaso (having), ystävyys-suhteet (loving), itsensä toteuttaminen (being) *Allardt 1976*

Hyvinvoinnin määrittelystä elämänlaatuun:

- elämänlaatu on tietyissä olosuhteissa paras mahdollinen tilanne (terveys, ihmissuhteet, työ, ympäristö) *Gilhool 2005*

”Jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista”

YK Ihmisoikeuksien julistus 1948, artikla 27

Suomen perustuslaissa:

Kulttuuripalvelut taattu perustuslaissa (16§):
”...tiedon hankinta, tieteellinen ja taiteellinen toiminta, taiteista nauttiminen...”

- ei kuitenkaan määritä tarkemmin
- varattomuus ei saa estää -> alennettuja maksuluokkia

Yhdenvertaisuuden neljä näkökulmaa

- ü Sisällöllinen näkökulma
- ü Kamppailujen näkökulma
- ü Sopimusten näkökulma
- ü Kertomusten näkökulma

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia 2010 -2014

Toimintastrategia

Terveyttä ja hyvinvointia edistetään taiteen ja kulttuurin keinoin (18 toimenpide-ehdotusta):

- 1) lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus,
- 2) julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö
- 3) tutkimuksen ja tietopohjan lisääminen
- 4) koulutus
- 5) tiedon levittämistä koskevat ehdotukset

Liikanen 2010

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>

Ehdotuksia jatkotoimiksi mm.:

- OKM kannustaa taide- ja kulttuurilaitoksia edistämään toiminnassaan osallisuutta, kulttuurin saavutettavuutta ja yleisöyhteistyötä
- tulevissa sote-rakenteissa huomioidaan ennaltaehkäisevä kulttuuri- ja taidetoiminta
- yrityksiä ja julkisia organisaatioita kannustetaan ottamaan käyttöön taidelähtöisiä menetelmiä kannustavan johtamisen, innovaatioiden, työhyvinvoinnin ja tuottavuuden lisäämiseksi
- kunnat osoittavat tiloja käyttöön, omaehtoiseen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistävään luovaan toimintaan
- kunnan kulttuuritoimijat vastaavat yhdessä sote-toimijoiden kanssa erityisryhmien kulttuuripalvelujen saatavuuden varmistamisesta

Kulttuuri voi olla...

"Arjen mauste" (Saresma 2002)

Kokemus

Elämys

Harrastus

Vapaa-ajan aktiviteetti

Sosiaalinen tapa

Terapeuttinen kokemus

(Koettua) hyvinvointia ja terveyttä edistävä

Kulttuurin kulutusta

Viihdettä

Työllisyyttä

Kenen kulttuuria? Kulttuuria kaikille?

The true beneficiaries of public funding for culture still seem to constitute only a small minority – well-educated and relatively wealthy
(ADESTE 2016; Warwick Commission 2015)

➔ *Kysymys asiakkaiden kulttuurisesta pääomasta, kulttuurisista kompetensseista, kulttuuripalveluiden relevanssista tai merkityksestä, koetusta arvosta, käsitys asiakkaan kulttuurisesta identiteetistä, asiakkaan osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet...?*

Saavutettavuus www.kulttuuriakaikille.fi

- ei pelkästään rakennetun ympäristön saavutettavuutta tai saavutettavuutta eri aistien avulla
- alueellinen, strateginen, viestinnällinen, sosiaalinen, käsitteellinen saavutettavuus, päätöksenteon läpinäkyvyys
- hinnoittelun saavutettavuus (yhteiskunnan polarisoituminen)

Taide ja ikä

Onko merkityksellistä taiteen kokemisen kannalta?

- ü yksilön tarpeet ja toiveet huomioidaan tilannesidonnaisesti, ei yksilön puolesta eikä tiettyjen muiden tavoitteiden suuntaisesti
- ü kollektiiviset kokemukset, elämismaailma
- ü taide ei kiinnity ikään – yksilön suhde taiteeseen ja yksilön taidekäsitteet ovat elämänmittaisia prosesseja
- ü eri-ikäisten toimiminen yhdessä

Pusa 2012

<https://www.youtube.com/watch?v=avL9ohvPOb0&feature=youtu.be>

***Taidekokemus
ja kokemuksen henkilökohtaisuus***

Merkittävä taidekokemus

Vastaanotto

Kontekstualisointi

Merkittävä taidekokemus, elämys
An art experience

*“We have **an** experience when the material experienced runs its course to fulfillment. [...] Such an experience is a whole and carries with it its own individualizing quality and self-sufficiency. It is **an** experience.”*

Dewey 1980; Räsänen 2000, 2008

Elämyksellisyyden osa-alueet

Mikä tekee kokemuksesta elämyksellisen?

Elämys rakentuu vuorovaikutuksessa, jatkuvana ”neuvotteluna”, edellyttäen kuluttajan aktiivista toimintaa

Kokemuksia kommunikoidaan neljän elämyksellisyyden osa-alueen kautta, pyrkimyksenä hyvinvointi:

1. Tunteisiin liittyvä elämyksellisyyys (koskettavuus, hämmentävyys, virkistävyys)
2. Edistyksen kokemukseen liittyvä elämyksellisyyys (ideoiden, inspiraation, asiantuntijuuden kerääminen)
3. Kehollinen elämyksellisyyys (fyysisiä kokemuksia tilassa, tilan haltuunotto)
4. Henkilökohtaiseen osallisuuteen liittyvä elämyksellisyyys (tarve vastaanottaa ja kommentoida, mahdollisuus osallistua)

Ahola 2007

Vaikuttavuus

Kulttuurilta ja taiteelta odotetaan usein paljon...

Terveyttä

VIIHTYVYYTTÄ

HYVINVOINTIA

Elämyksiä

kokemuksia

Virikkeitä!!!

itseilmaisua

terapeuttisuutta

sosiaalista pääomaa

luovaa pääomaa

työhyvinvointia

yhteisöllisyyttä

* taloudellista pääomaa

* alueellista ja paikallista kehittäjää

Taide- ja kulttuuritoiminta

Neljä hyvinvointiin vaikuttavaa elementtiä:

1. Taide antaa elämyksiä ja merkityksellisiä taidenautintoja
2. Taiteella ja kulttuuritoiminnalla on yhteys parempaan koettuun terveyteen ja hyvän elämän kokemuksiin
3. Taideharrastukset synnyttävät yhteisöllisyyttä ja verkostoja, jotka auttavat hallitsemaan elämää paremmin
4. Taide lisää viihtyvyyttä ja kauneutta elin- ja työympäristössä

Liikanen 2003

Vaikuttavuuden ongelma

vs. kulttuuri ja taide

- monet vaikutukset ovat suhteellisia, sillä kyseessä ovat ihmisten kokemukset, elämykset ja merkitykset

OKM 2009

- mistä vaikuttavuudesta puhutaan?

- mikro- vai makrotaso?
- luovassa taloudessa kerrannais- ja leviämisvaikutuksia
- vaikutukset terveyteen, koettuun terveyteen (perceived health), hyvinvointiin (well-being), elämänlaatuun (QoL),... miten määritellään?
- koeasetelma vs. pitkäkestoiset, pysyvät vaikutukset
- hyvinvointiin vai pahoinvointiin vai ei vaikuttavuutta ollenkaan?

Jansson 2014

- mittaamisen ongelma: voidaanko mitata, jos ei ole määritelty?

Tuloksia, vaikutuksia vai vaikuttavuutta?

Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksen tulokulmia

- Kulttuuripoliittinen tulokulma
- Talouden vaikutusten tulokulma
- Sosiaalisten vaikutusten tulokulma
- Hyvinvoinnin vaikutusten tulokulma
- Organisaatiokehittämisen ja -oppimisen vaikutusten tulokulma
- Kriittinen tulokulma vaikutustutkimukseen

Jansson 2014, Mittaamattoman arvokasta? Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksia ja -metodologioita.

Taideyliopisto, Kokos-julkaisusarja 2/2014

Kaikille!

DanceAbility Finland ry perustettiin vuonna 2008 vahvistamaan integroitua tanssia Suomessa sekä kansainvälisesti

- jokaisen kehon ainutlaatuisuus nähdään rikkautena - jokaista kannustetaan käyttämään luovuuttaan ja kykyjään omalla tavallaan
- jakaa, tutkii ja kehittää tanssitaiteen monimuotoisuutta

<https://www.youtube.com/watch?v=JJJpMWt2gmo>

*Tulevaisuus
Paradigman muutos?*

Yleisötyötä ja markkinointia

Tavoitteena yleisöpohjan laajentaminen vaiheittain

Regular user

Reattendance

Trial

Awareness

Helping – Persuading – Increasing – Broadening

Maitland 2000

Palvelutarjooman malli

Mukaellen Grönroos 2009

Liitännäispalvelut:

TUKI-PALVELUT

- muut taiteenalat
- taideluentoja
- kuljetus
- taiteilijavierailuja
- harrastusmahdollisuuksia
- ohjelmaa omaisille
- vaihtuvia taideteoksia
- oheiskirjallisuutta
- taidetoimijoiden ohjaamia taidehetkiä
- taidetoimintaa
- opastettuja museokäyntejä
- lisäinfoa

AVUSTAVAT PALVELUT

- oheisaineisto
- taidehetki ja ohjaus
- hoitolaitoksessa
- käyttöohjeet ja -vinkit

YDINPALVELU

Keskeiset ominaisuudet (palvelun käyttäjät):

helppokäyttöisyys, saavutettavuus, monikäyttöisyys, selkeys, turvallisuus, kestävyys

Keskeiset ominaisuudet (palvelun tuottaja):

taiteen asiantuntemus, projektinhallinta, tiedotus/markkinointi, hallinto, logistiikka

pakkaus, ohjeistus
perehdytys/koulutus

"Hetkiä",
moduulit:
5 taideteosta

"Vapaa tarina",
moduulit:
6 taideteosta

"Ihmisen osa",
moduulit:
3 taideteosta

Strandman-Suontausta 2013

Culture 3.0

A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming?

*by Pier Luigi Sacco, on behalf of the European Expert Network on Culture (EENC),
April 2011*

- there is a widespread perception that **the role and potential of culture** in the overall European long-term competitiveness strategy is still seriously under recognized

This

- > reflects in the difficulty to bring cultural policy issues at the top ranks of the broader policy agenda, and
- > explains why the share of structural funds devoted to culture badly fails to match the share of cultural and creative sectors in total EU value added

Culture 3.0 model – in a very preliminary stage

- characterized by the **explosion of the pool of producers**, so that it becomes increasingly difficult to distinguish between cultural producers and users: they become **interchanging roles** that each individual assumes
- **transformation of audiences into practitioners** – individuals develop their own capabilities to assimilate and manipulate in personal ways
-> passive reception patterns of the 'classical' cultural industries phase are being substituted by **active reception patterns**
- **pervasiveness of culture**, which ceases to be a specific form of entertainment to become an essential ingredient of the texture of everyday life, as it is by now apparent in consumption practices
- keeping on focusing upon the **cultural and creative industries as a separated, specific macro-sector of the economy** may be seriously misleading - **it becomes necessary to develop a new representation between the cultural and creative industries and the other sectors of the economy – and even of society**

Culture 3.0 model

An 8(+1)-tiers approach

1. Innovation
2. (Cultural) Welfare
3. Sustainability
4. Social Cohesion
5. New Entrepreneurship Models
6. Lifelong Learning
7. Soft Power
8. Local Identity

Sacco et al. 2011

Paradigm shift?

Fragmentation of consumers and a change from mediating between artist and audience to the direction of a **co-creation** and development process

co-production instead of co-creation and co-consumption

Transformation of audiences into practitioners will demand totally new skills and capabilities of all the professionals

Tulevaisuuden mahdollisuuksia?

10 ehdotusta megatrendeiksi kulttuurituotannon alalle

1. Tarjoa elämys kaikille aisteille
2. Chillaa, leppoista ja hidasta!
3. Tarjoa uusia, yllätyksellisiä yhteisöjä
4. Sekoittele reaali- ja virtuaalitodellisuutta elämyskentäksi
5. Käytä teknologiaa mahdollistajana ja inspiroijana
6. Glokalisaatio ja monikulttuurisuus värittävät kaikkea
7. Nomadina rakennettu portfolioura jatkossakin kulttuurialan arkea
8. Arvoketjuista siirrytään yhteistuotantoihin
9. Vaikeasti tavoitettavat kuluttajat ovat yhä pienempien segmenttien mosaiikki
10. Kaupunkitilat vallataan uudeksi leikkikentäksi

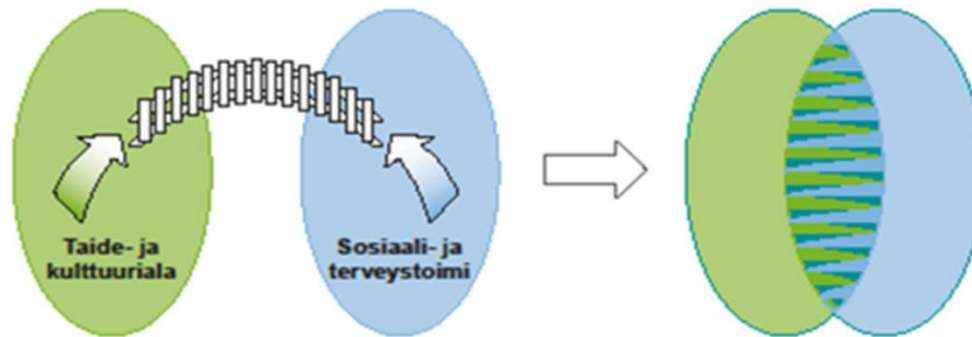
Haasteita ja mahdollisuuksia kulttuuritoimijoille

- kulttuuri yhteiskunnallisessa keskustelussa
- kulttuurin itseisarvo vs. välinearvo
- avoimuus; matala ja korkea lähestyvät toisiaan
- kilpailu; riskittömyys
- laatuvaatimukset
- elämykset, kulttuuri viihteenä
- lisätty todellisuus, laajennettu palvelutarjooma; oheispalvelut
- eri yleisösegmentit kohtaavat
- kolmasikäiset asiakkaat, sukupolvien välisyys
- kulttuurinen kestävyys, toiminta projekteista rakenteisiin

Sillanrakennusta eri paradigmojen välille

Monialaista ja -ammattillista, poikkisektoriaalista työtä
-> tavoitteena hyvinvointi

Taiteelliset, sosiaaliset, yhteiskunnalliset tavoitteet

Strandman-Suontausta 2013

Avainsanoina: dialogisuus, intentionaalisuus, vastavuoroisuus, moniäänisyys, tasavertaisuus

Vertikaalisesta asiantuntijuudesta ➔ horisontaaliseen

- based on cultural democracy - is a bottom-up, participant-led cultural process

Maitland 2000; ADESTE 2016

Dialogi on erityistä keskustelua

”Dialogi on yhteyttä, jossa välitettävät asiat kootaan väliin. Monologi ei muutu dialogiksi, koska monologi on vallan ottamista ja oman näkökulman nostamista ylitse muiden, monologissa ei välttämättä kukaan kuuntele, toisen puhe ei vaikuta siihen, kuinka muotoilen monologini.”

*”Dialogi voi tapahtua vain silloin, kun paikalla on ihmisiä, joilla on **erityinen syy ja valmius jakaa keskenään koettuja asioita. Tilanne edellyttää luottamusta, antautumista ja yhteistä päämäärää.**”*

Musique & Santé

Koulutettu ammattimuusikko sairaalassa

- kolmannen sektorin toimija, perustettu 1998
- elävää musiikkia sairaaloissa ja hoitolaitoksissa: esiintymisiä, koulutusta, tutkimusta, työpajoja,... erilaisille yleisöille = potilaat, omaiset, henkilökunta
- *to play with and to play for*

<http://www.musique-sante.org/en>